

Parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2018: plukšķis izzūd, bet dzeltenā cielava atgriežas?

AINĀRS AUNIŅŠ,
ainars.aunins@lu.lv

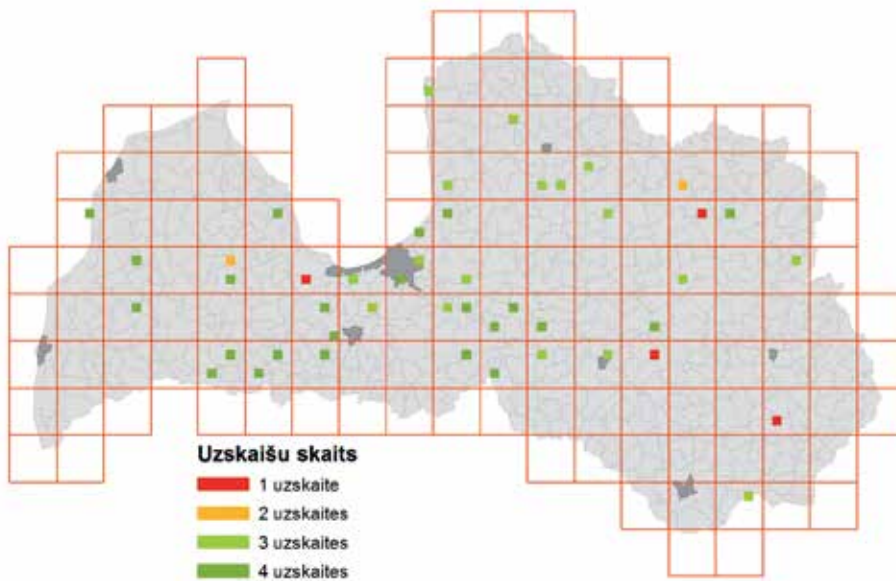

Latvijas ligzdojošo putnu uzskaites šogad tiks veikta jau 15. reizi. Laika periods kopš 2005. gada ir pietiekami garš, lai gūtu priekšstatu par lielākās daļas "parasto putnu" sugu pārmaiņu tendencēm. Uzskaites pirmajos gados lielākajai daļai sugu tika reģistrēts skaita pieaugums, bet pēdējos gados arvien palielinās sugu skaits, kam vērojama samazināšanās tendence. Sevišķi izteikts tas ir istermiņa (pēdējo 5 gadu) tendencēm, kur tā ir nelabvēlīga lielākajai daļai sugu.

Tāpat kā pērn, skaita pārmaiņas analizētas 106 sugām. Skaidra tendence bija 69 no tām: 28 konstatēts pieaugums, 13 – samazinājums, bet 28 sugām populācija saglabājusies stabila. Pārējām 37 sugām pārmaiņas vērtējamas kā neskaidras. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sugu sarakstu ar skaita samazinājuma tendenci pametis sila cīrulis, kura populācija pērn ievērojami palielinājusies un tagad klasificējama kā "stabila". Taču sarakstā iekļauti vistu vanags, kārklu ķauķis un brūnā čakste.

Vistu vanaga populācija ilgstoši svārstījies plašā amplitūdā ar skaita samazinājuma tendenci. Plašo kļūdas intervālu dēļ tā līdz šim klasificēta kā neskaidra, lai gan jau kopš 2013. gada populācijas indekss stabili turējies zem 2005. gada līmeņa. Pērn vistu vanaga populācija bija mazāk nekā ceturtdaļa no uzskaites sākumgadā reģistrētās (–75%, 1. tabula, 2. attēls). Brūnās čakstes un kārklu ķauķa populācija konstanti samazinās kopš 2015. gada, un abām pērnā gada indekss sasniedzis vēsturisko minimumu (zaudēti attiecīgi 50 un 27%; 1. tabula, 3. attēls).

PALDIES visiem ligzdojošo putnu uzskaites veicējiem! 2018. gadā tās veikuši (izcelti visu četru uzskaišu veicēji) **Ainārs Auniņš, Margarita Baltā, Aija Bensone, Ilze Bojāre, Agnis Bušs, Andra Čaupale, Andris Dekants, Inga Freiberga, Dana Heibergera, Māris Jaunzemis, Imants Jakovļevs, Elvijs Kantāns, Oskars Keišs, Mareks Kilups, Viesturs Ķerus, Jānis Ķuze, Sandis Laime, Edgars Lediņš, Andis Liepa, Valdis Lukjanovs, Sintija Martinsone, Ieva Mārdega, Aivars Meinards, Iriša Mukāne, Renāte Kaupuža, Gunārs Pētersons, Ainis Platais, Sandra Platniece, Jānis Priednieks, Jānis Reihmanis, Ritvars Rekmanis, Ieva Sarja, Ieva Segliņa, Antra Stīpniece, Ģirts Strazdiņš, Māris Strazds, Matīss Stunda, Marina Šīļina, Dagnis Vasiļevskis, Viesturs Vīgants, Juris Vīgulis, Viesturs Vintulis, Ģirts Zembergs.** Uzskaites veiktas kopumā 49 uzskaites maršrutos. No tiem visas četras metodikā paredzētās uzskaites veiktas 24, bet trīs – 19 maršrutos. Maršrutu teritoriālais pārklājums joprojām ir nevienmērīgs, un tāpat kā līdz šim vāji pārstāvēta ir Latgale un lielākā daļa Kurzemes, kā arī Vidzemes augstiene (1. attēls).

1. ATTĒLS. Ligzdojošo putnu monitoringa uzskaites maršruti 2018. gadā.
FIGURE 1. Active transects of the breeding bird survey in 2018.

Sugas, kuru skaits kopš uzskaišu sākuma 2005. gadā samazinās: vistu vanags, peju klijāns, mežirbe, parastā ūbele, dižraibais dzenis, mazais dzenis, lauku cīrulis, koku čipste, lukstu čakstīte, plukšķis, kārklu ķauķis, purva zilīte un brūnā čakste.

Plukšķim indeksa antirekords reģistrēts jau trešo gadu pēc kārtas – 13 gadu laikā zaudētas gandrīz deviņas desmitdaļas populācijas (–89%; 1. tabula). Interesanti, ka līdz 2013. gadam, ieskaitot, samazinājuma tendence nebija vērojama (2. attēls) un vēl 2011. gadā reģistrēts populācijas maksimums. Savukārt tam sekoja strauja skaita samazināšanās.

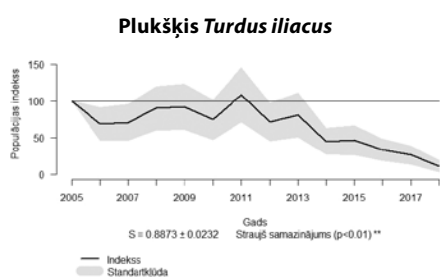
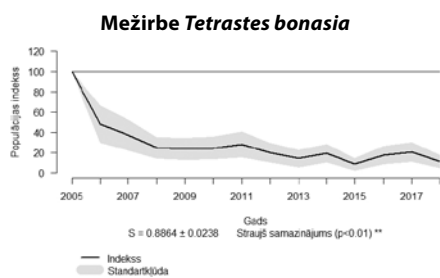
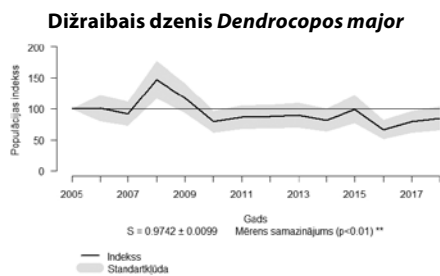
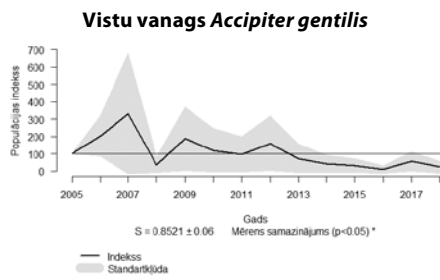
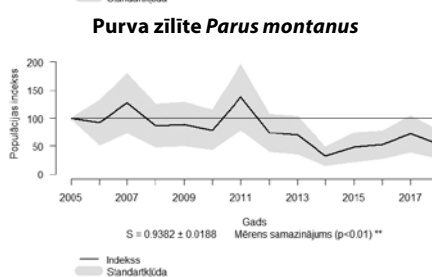
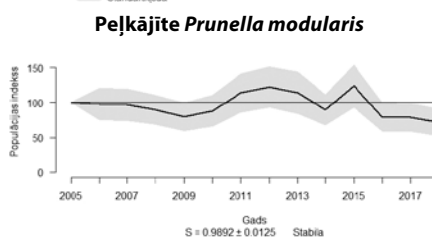
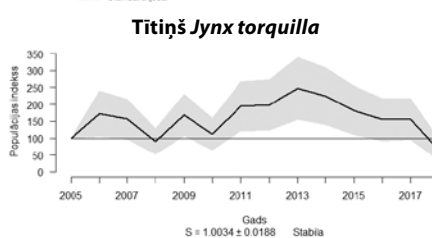
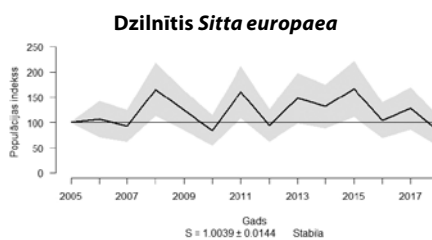

Foto: Ainars Aumiņš

Brūno čakstu skaits pēdējos 3 gadus bijis zemāks nekā iepriekš.

Negatīva plukšķa populācijas pārmaiņu tendence reģistrēta arī citās Eiropas valstīs (Staneva and Burfield 2017), un rezultātā tas 2015. gadā iekļauts globāli apdraudēto sugu sarakstā kā “gandrīz apdraudēts” (BirdLife International 2017). Tomēr šis lēmums balstījās uz sugas populācijas pārmaiņām no 2000. līdz 2012. gadam, kad samazinājuma tendence Latvijā netika reģistrēta. Visspēcīgākais populācijas samazinājums sugas pamatareālā šajā laikā reģistrēts Polijā – 60–70%, liels tas fiksēts arī Zviedrijā, Igaunijā un Krievijā (20–50%), bet Norvēģijā un Somijā tas bijis neliels (5–10%). Savukārt Latvijā, Lietuvā un Baltkrievijā populācija novērtēta kā stabila, bet Ukrainā – svārstīga. Vienīgā teritorija ar pieaugumu bijusi Grenlande (Staneva and Burfield 2017).

Vērtējot plukšķa populāciju pārmaiņu minētājās valstīs, rodas iespaids, ka Latvijā, Lietuvā un Baltkrievijā stāvoklis šajā laika periodā bijis labvēlīgāks nekā citur. Tomēr jāņem vērā, ka tikai Somijā, Zviedrijā un Latvijā populācijas pārmaiņas vērtētas, izmantojot atbilstošus kvantitatīvus datus par šo laika periodu, turpretī pārējās valstīs novērtējums balstīts uz nepilnīgiem vai novecojušiem datiem (Staneva and Burfield

2. ATTĒLS. Dažu sugu populācijas indekss 2005.–2018. gadā.
FIGURE 2. Population indices of selected species 2005–2018.

2017). Detalizētāka analīze Somijā rāda, ka šīs sugas populācijai samazināšanās tendence vērojama valsts dienvidos, kamēr ziemeļos ir tikai skaita svārstības bez skaidras pārmaiņu tendences (Väisänen et al. 2018). Neraugoties uz populācijas samazinājumu, plukšķis Somijā joprojām ir starp 10 daudzskaitlīgākajām sugām (A. Lehikoinena personīgs komentārs).

Panēiropas parasto putnu monitoringa programma apkopo datus par lielāko daļu Eiropas valstu (izņemot vairākumu Balkānu valstu, Moldovu, Ukrainu, Baltkrieviju un Krieviju), un tās veidotais plukšķa populācijas indekss (PECBMS 2018) rāda caurmērā stabilu sugas populāciju no 2000. līdz 2009. gadam, tad kritumu gandrīz par 30% līdz 2011. gadam un caurmērā stabilu, bet samazinātu populāciju pēc tam – līdz 2016. gadam. Tādējādi, lai arī laika periodi, par kuriem pieejami dati, ir nedaudz atšķirīgi, plukšķa Eiropas populācijas kopējā tendence nesakrīt ar Latvijā novērotajām pārmaiņām (4. attēls).

Pirmajā Eiropas ligzdojošo putnu atlantā (EBBA1; 1985–1988) ievietotā plukšķa izplatības karte rāda, ka sugas ligzdošanas pamatareāla (vienlaidus areāla) dienvidrietumu un dienvidu robeža šķērso Ziemeļaustrumpoliju, Ukrainas ziemeļus un Krievijas dienviddaļu (Hagemeyer and Blair 1997). Eiropas ligzdojošo putnu klimatiskais atlants (Huntley et al. 2007), kurš pēc EBBA1 datiem prognozē putnu izplatības pārmaiņas klimata maiņas dēļ, paredz, ka 21. gadsimta beigās plukšķa izplatības areāla dienvidu robeža šķērsos Zviedrijas un Somijas vidieni, kā arī Krievijas ziemeļdaļu, atstājot Latviju ārpus ligzdošanas areāla.

Kamēr vēl nav pieejami otrā Eiropas ligzdojošo putnu atlanta (EBBA2) rezultāti, varam tikai spekulēt, kā mainījusies plukšķa ligzdošanas areāla dienvidu robeža apmēram 30 gadu laikā, kas šķir abus šos izdevumus. Manā rīcībā nav arī ticamu datu par šīs sugas ikgadējām populācijas pārmaiņām Lietuvā,

1. TABULA. Populācijas lieluma pārmaiņas 101 sugai: salīdzinot ar 2005. gadu, salīdzinot ar 1995. gadu, vidējā ikgadējā pārmaiņu tendence (laika periodam 2005–2018 un 1995–2018) un uzskaites maršrutu skaits, kuros suga konstatēta kā ligzdotāja. Ar krāsām izcelta pārmaiņu vērtība tām sugām, kam tendence vismaz vienā periodā ir statistiski ticama – sugas, kam ligzdojošo pāru skaits pieaug, ir zilas, tās, kam samazinās, – sarkanas, stabils – zaļas. Treknrakstā izceltas sugas, kurām pārmaiņas uzskatāmas par straujām.

TABLE 1. Population change in 101 species. Colour marked values mean that the trend has been classified statistically: increasing are blue, stable are green, declining are red. The rest are uncertain. Bold marked species have a steep population change.

Latviski <i>Latvian name</i>	Zinātniski <i>Latin name</i>	Pārmaiņas pret 2005. g. (%)* <i>Change from 2005 (%)</i>	Pārmaiņas pret 1995. g. (%) <i>Change from 1995 (%)</i>	Vidējā ikgadējā tendence (%) <i>Mean annual change (%)</i>	LLPU maršrutu skaits <i>Count of routes with species</i>
Baltais stārķis	<i>Ciconia ciconia</i>	-11,61	-11,74	1,01/0,47	60
Meža pile	<i>Anas platyrhynchos</i>	37,12		1,49	66
Gaigala	<i>Bucephala clangula</i>	198,7		14,83	21
Lielā gaura	<i>Mergus merganser</i>	10,98		7,96	15
Niedru lija	<i>Circus aeruginosus</i>	-81,48		-2,18	34
Vistu vanags	<i>Accipiter gentilis</i>	-75,57		-14,79	19
Zvirbulvanags	<i>Accipiter nisus</i>	-85,03		-3,55	37
Peju klījāns	<i>Buteo buteo</i>	-34,1	-62,64	-3,75 -3,63	70
Mežirbe	<i>Bonasa bonasia</i>	-88,8		-11,36	44
Rubenis	<i>Tetrao tetrix</i>	7,61		-1,51	30
Paipala	<i>Coturnix coturnix</i>	698,41		6,42	17
Grieze	<i>Crex crex</i>	-31,22	-21,21	-2,21 -2,23	60
Dzērve	<i>Grus grus</i>	53,98		4,08	72
Ķivīte	<i>Vanellus vanellus</i>	-43,27	-6,49	-1,59 0,37	62
Mērkaziņa	<i>Gallinago gallinago</i>	-12,74		0,39	54
Sloka	<i>Scolopax rusticola</i>	18		-0,57	32
Meža tilbite	<i>Tringa ochropus</i>	-24,23		-0,76	54
Mājas balodis	<i>Columba livia</i>	841,3		6,23	31
Meža balodis	<i>Columba oenas</i>	557,3		5,85	35
Lauku balodis	<i>Columba palumbus</i>	30,89	43,99	1,48/1,57	85
Parastā ūbele	<i>Streptopelia turtur</i>	-55,09	-31,56	-5,44 -2,46	18
Dzeguze	<i>Cuculus canorus</i>	-11,13		-0,55	82
Svīre	<i>Apus apus</i>	236,6		8,08	34
Titiņš	<i>Jynx torquilla</i>	-37,42		0,34	56
Pelēkā dzilna	<i>Picus canus</i>	105,25		6,07	44
Melnā dzilna	<i>Dryocopus martius</i>	-42,98		-1,64	62
Dižraibais dzenis	<i>Dendrocopos major</i>	-15,21		-2,58	78
Vidējais dzenis	<i>Dendrocopos medius</i>	711,13		10,15	25
Baltmugurdzenis	<i>Dendrocopos leucotos</i>	-8,91		2,96	39
Mazais dzenis	<i>Dendrocopos minor</i>	-64,68		-7,96	40
Trīspirkstu dzenis	<i>Dendrocopos tridactylus</i>	-87,56		-9,77	13
Sila cīrulis	<i>Lullula arborea</i>	60,49		-1,59	52
Lauku cīrulis	<i>Alauda arvensis</i>	-5,08	-9,47	-1,5 -1,25	74
Bezdelīga	<i>Hirundo rustica</i>	44,23	173,09	2,85 4,22	69
Mājas čurkste	<i>Delichon urbica</i>	441,48		2,86	36
Koku čipste	<i>Anthus trivialis</i>	-10,47		-1,62	81
Pļavu čipste	<i>Anthus pratensis</i>	97,39	-20,42	0,26/-1,34	57
Dzeltenā cielava	<i>Motacilla flava</i>	364,4	-24,32	0,1 -10,43	17
Baltā cielava	<i>Motacilla alba</i>	0,03	-46,31	-0,74 -0,75	73
Paceplītis	<i>Troglodytes troglodytes</i>	39,09		2,82	81
Peļķājīte	<i>Prunella modularis</i>	-28,54		-1,08	70
Sarkanriklīte	<i>Erythacus rubecula</i>	-24,09		-1,44	83
Lakstīgala	<i>Luscinia luscinia</i>	7,95	94,2	-0,45 2,00	73
Melnais erickiņš	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1247,71		11,54	28
Erickiņš	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	170,64		4,92	46
Lukstu čakstīte	<i>Saxicola rubetra</i>	-16,09	14,62	-2,73 0,14	71

Latviski <i>Latvian name</i>	Zinātniski <i>Latin name</i>	Pārmaiņas pret 2005. g. (%)* <i>Change from 2005 (%)</i>	Pārmaiņas pret 1995. g. (%) <i>Change from 1995 (%)</i>	Vidējā ikgadējā tendence (%) <i>Mean annual change (%)</i>		LLPU maršrutu skaits <i>Count of routes with species</i>
Akmeņčakstīte	<i>Oenanthe oenanthe</i>	-39,95		-0,94		35
Melnais meža strazds	<i>Turdus merula</i>	-6,23		1,29		84
Pelēkais strazds	<i>Turdus pilaris</i>	52,97	43,02	0,01	3,48	62
Dziedātājstrazds	<i>Turdus philomelos</i>	16,33		1,5		83
Plukšķis	<i>Turdus iliacus</i>	-89,01		-11,27		54
Sīla strazds	<i>Turdus viscivorus</i>	67,48		3,67		54
Kārkuļķauķis	<i>Locustella naevia</i>	-26,55	152	-3,61	3,46	49
Upes ķauķis	<i>Locustella fluviatilis</i>	-50,56	-58,58	-0,89	-4,51	45
Ceru ķauķis	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	76,41	61,95	2,55	1,01	42
Purva ķauķis	<i>Acrocephalus palustris</i>	23,27	25,24	2,44	2,95	55
Niedru strazds	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	8,12		-3,3		16
Iedzeltenais ķauķis	<i>Hippolais icterina</i>	190,3		7,91		65
Svitrainais ķauķis	<i>Sylvia nisoria</i>	209,49		3,28		15
Gaišais ķauķis	<i>Sylvia curruca</i>	76,22		2,62		67
Brūnspārnu ķauķis	<i>Sylvia communis</i>	83,89	210,6	2,12	3,4	78
Dārza ķauķis	<i>Sylvia borin</i>	32,3	79,2	2,67	1,21	69
Melngalvas ķauķis	<i>Sylvia atricapilla</i>	104,46	316,92	5,24	5,73	71
Svirliītis	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	-9,25		-1,01		82
Čuncīņš	<i>Phylloscopus collybita</i>	1,93		0,16		83
Vītītis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	-22,57		-0,73		80
Zeltgalvītis	<i>Regulus regulus</i>	13,45		2,16		63
Pelēkais mušķērājs	<i>Muscicapa striata</i>	-10,31		3,79		58
Mazais mušķērājs	<i>Ficedula parva</i>	198,02		6,02		50
Melnais mušķērājs	<i>Ficedula hypoleuca</i>	55,96		2,43		75
Garastīte	<i>Aegithalos caudatus</i>	-49,33		-5,87		33
Purva zilīte	<i>Parus palustris</i>	-47,09		-6,18		54
Pelēkā zilīte	<i>Parus montanus</i>	-64,18		-2,31		70
Cekulzilīte	<i>Parus cristatus</i>	74		3,48		52
Meža zilīte	<i>Parus ater</i>	51,52		2,55		49
Zilzilīte	<i>Parus caeruleus</i>	238,55		6,79		72
Lielā zilīte	<i>Parus major</i>	55,01		2,15		84
Dzilnītis	<i>Sitta europaea</i>	-19,05		0,39		75
Mizložņa	<i>Certhia familiaris</i>	-43,2		-1,95		60
Vālodze	<i>Oriolus oriolus</i>	20,39		1,11		70
Brūnā čakste	<i>Lanius collurio</i>	-49,8	-47,27	-4,58	-3,42	63
Silis	<i>Garrulus glandarius</i>	-10,6		1,24		76
Žagata	<i>Pica pica</i>	170,7	145,06	3,51	8,21	59
Riekstrozis	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	-20,19		-0,26		26
Kovārnis	<i>Corvus monedula</i>	140,71		8,99		19
Vārna	<i>Corvus corone cornix</i>	125,76	188,63	4,56	5,7	77
Krauklis	<i>Corvus corax</i>	16,95		1,18		75
Mājas strazds	<i>Sturnus vulgaris</i>	82,5	91,16	1,98	3,14	74
Mājas zvirbulis	<i>Passer domesticus</i>	110,61		3		28
Lauku zvirbulis	<i>Passer montanus</i>	14,69	27,24	1,26	6,62	42
Žubīte	<i>Fringilla coelebs</i>	23,61		0,73		85
Zaļžubīte	<i>Carduelis chloris</i>	101,52	79,34	6,21	5,14	62
Dadzītis	<i>Carduelis carduelis</i>	118,5	-35,85	5,23	-1,2	46
Ķivulis	<i>Carduelis spinus</i>	5,97		3,89		52
Kaņepītis	<i>Carduelis cannabina</i>	164,23	-53,19	1,36	-0,24	31
Eglju krustknābis	<i>Loxia curvirostra</i>	337,82		-2,27		22
Mazais svilpis	<i>Carpodacus erythrinus</i>	2,07	-32,47	-1,82	-3,19	75
Svilpis	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	32,01		3,24		63
Dižknābis	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	54,61		7,58		53
Dzeltenā stērste	<i>Emberiza citrinella</i>	64,69	58,96	3,02	2,87	76
Niedru stērste	<i>Emberiza schoeniclus</i>	212,1	168,57	5,6	4,02	37

* Dzeltenajai cīelavai skaita pārmaiņas norādītas pret 2006. gadu

Polijā un Baltkrievijā. Vismaz Polijā plukšķis nav starp sugām, kam ikgadējais populācijas indekss tiktu rēķināts parasto putnu monitoringa programmā (sākta 2001. gadā un ir mūsu līgzdojošo putnu uzskaites programmas analogs), un tas liecina, ka suga ir pārāk reta šādu datu iegūšanai. Ļoti iespējams, mēs šobrīd vērojam plukšķa vienlaidus izplatības areāla dienvidu robežas pārvietošanos cauri Latvijai ziemeļu virzienā. Saskaņā ar EBBA2 Latvijas datiem (sk. atlanta rezultātus portālā *Dabasdati.lv*) suga joprojām sastopama visā Latvijā, bet, salīdzinot ar iepriekšējiem atlantiem (Priednieks et al. 1989 un LOB 2004), tās izplatība kļuvusi fragmentētāka.

Starp sugām ar būtisku populācijas samazināšanās tendenci ir divas dzeņu sugas. Mazā dzeņa indekss pērn bijis zemākais līdz šim reģistrētais (samazinājums par 65%, 1. tabula, 2. attēls), lai gan gandrīz tikpat zems tas bija arī 2015. gadā. Kopš 2009. gada šīs sugas indekss ne reizi nav atgriezies uzskaites sākumgada līmenī. Kaut arī dižraibā dzeņa indekss pēdējos divus gadus ir palielinājies, tas nav bijis pietiekams, lai suga atgrieztos starp sugām ar stabilu populāciju, tomēr, tendencei turpinoties, tas varētu notikt jau nākamgad.

Foto: Ainārs Aumīņš

Mazajam dzenim pērn konstatēts vēsturiski zemākais populācijas indekss.

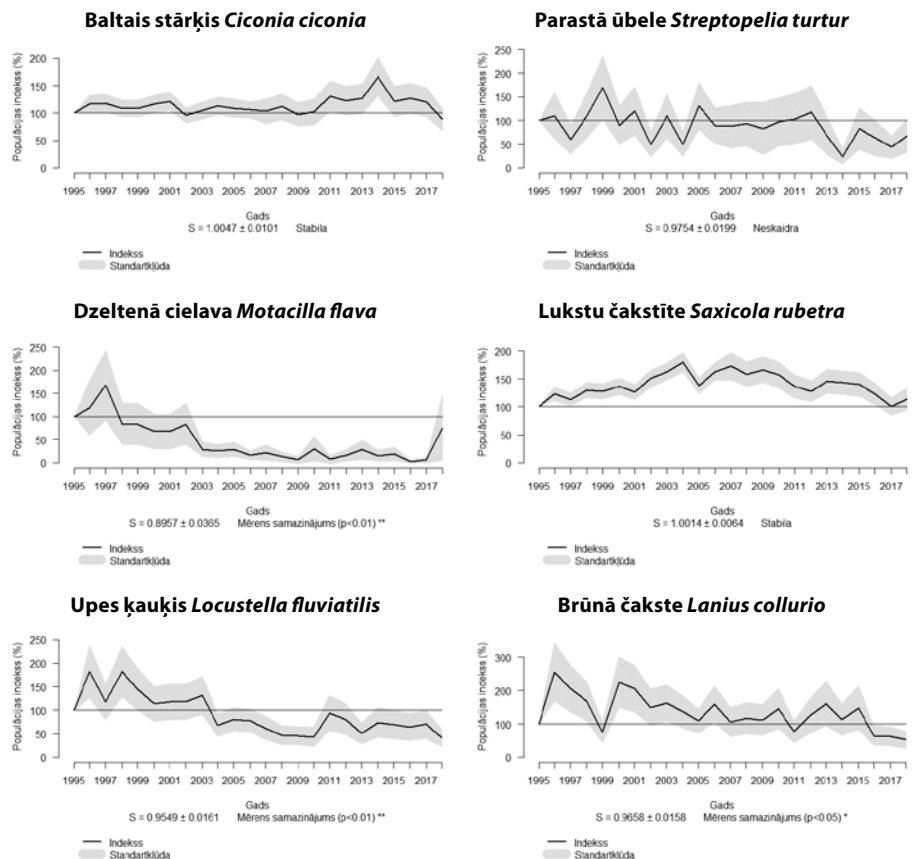

Neraugoties uz plašajiem kļūdas intervāliem, pēc populācijas samazināšanās pēdējo gadu laikā vistu vanaga populācijas negatīvā pārmaiņu tendence kļuvusi būtiska.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, populācija palielinājusies arī parastajai ūbeleī, lauku cīrulim un lukstu čakstītei, tomēr kopējā tendence šīm sugām joprojām saglabājas negatīva. Pēc pāris gadu atkopšanās perioda indeksa samazinājums 2018. gadā atkal reģistrēts mežzirbei, peļu klijānam un purva zīlītei.

Vairākām sugām, kuru populācijas pārmaiņu tendence kopumā klasificēta kā stabila, 2018. gadā reģistrēts ikgadējā indeksa minimums – baltajam stārķim (–12%), tītiņam (–37%), peļkājītei (–29%), sarkanriklītei (–24%), upes ļauķim (–51%) un dzilnītim (–19%; 1. tabula, 2. un 3. attēls).

Īstermiņa (pēdējo piecu gadu) populācijas pārmaiņu tendences iespējams klasificēt 38 sugām. Vairāk nekā divām trešdaļām no tām (27) vērojama skaita samazināšanās, turklāt astoņām tā klasificēta kā strauja, bet populācija ir bijusi stabila vai pieaugusi tikai attiecīgi četrām un septiņām sugām.

3. ATTĒLS. Dažu sugu populācijas indekss 1995.–2018. gadā.
FIGURE 3. Population indices of selected species 1995–2018.

Sugas, kuru skaits pēdējos piecus gadus samazinās:

baltais stārķis, meža pīle, niedru lija, zvirbulvanags, grieze, mērkaziņa, dzeguze, tītiņš, bezdelīga, baltā cielava, peļkājīte, sarkanriklīte, lukstu čakstīte, pelēkais strazds, plukšķis, kārklu ļauķis, purva ļauķis, iedzeltenais ļauķis, svirlītis, pelēkā zilīte, dzilnītis, vālodze, brūnā čakste, mājas strazds, zaļžubīte, kaņepītis, dižknābis.

Sugas ar īstermiņa populācijas samazināšanās tendenci ir ļoti daudzveidīgas, un nav kāda tās vienojoša raksturlieluma. Dažas no iepriekš ziņotajām (Auniņš 2018) šogad vairs šajā sarakstā neparādās, tomēr absolūti lielākā daļa (grieze, dzeguze, bezdelīga, peļkājīte, sarkanriklīte, lukstu čakstīte, pelēkais strazds, plukšķis, kārklu ļauķis, purva ļauķis, iedzeltenais ļauķis, svirlītis, vālodze, brūnā čakste un mājas strazds) tajā ir joprojām. Turklāt sarakstā no jauna ierakstītas vēl 13 sugas. Tas liecina par Latvijas dabas daudzveidības stāvokļa pasliktināšanos.

Vērtējot visu 1. tabulā iekļauto sugu īstermiņa tendences (t.sk. sugām ar neskaidrām tendencēm), caurmērā slīktākas tās tāpat kā iepriekš (Auniņš 2018) ir sugām, kas vai nu saistītas ar lauksaimniecības zemēm, vai ziemo Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras. Starp Āfrikā ziemojošajām

Foto: Ainārs Auniņš

Sugām, kuras vislabprātāk apdzīvo ekstensīvi apsaimniekotus zālājus, tādām kā, piemēram, kārklu ļauķis, vērojama populācijas samazināšanās tendence.

sugām vissliktākās tendences ir tām, kas saistītas ar lauksaimniecības zemēm, mitrājiem vai cilvēka mītnēm, savukārt Āfrikā ziemojošajām meža sugām šīs tendences ir labvēlīgākas (5. attēls). Starp lauku putniem labvēlīgākās tendences ir sugām, kas pārziemo Latvijā.

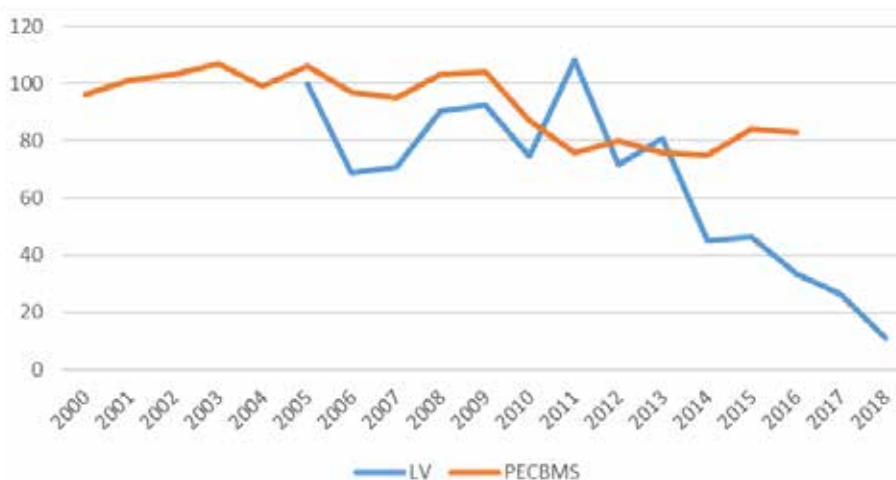
Ilgtermiņa (23 gadu) populācijas pārmaiņu tendences pieejamas daļai lauku putnu sugu. Nelabvēli-

gas tendences saglabājušās visām piecām sugām, kam tās ziņotas jau iepriekšējos pārskatos (Auniņš 2018, 2017), kā arī brūnajai čakstei, kas šajā sarakstā iekļuvusi pirmoreiz. Tās indekss bijis zemāks visā novērojumu periodā kopš 1995. gada. Indeksa antirekordu sasnieguši arī baltais stārķis un upes ļauķis.

Tomēr ir arī labas ziņas – dzeltenās cielavas populācija piedzīvojusi

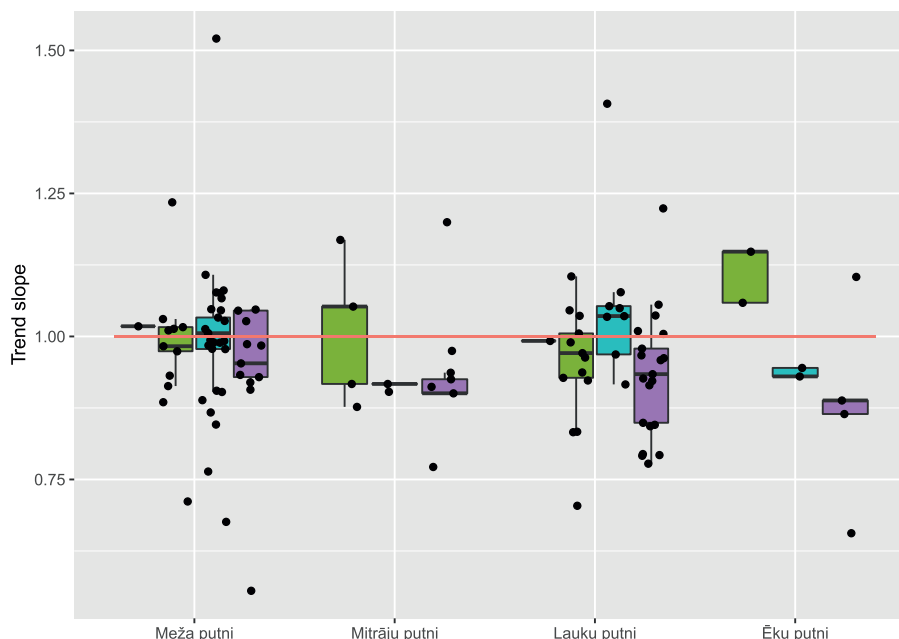

Foto: Ainārs Auniņš

4. ATTĒLS. Plukšķa populācijas indeksa izmaiņas Latvijā (LV; 2005–2018) un Eiropā (PECBMS; 2000–2016).

FIGURE 4. Population indices of Redwing *Turdus iliacus* in Latvia (LV; 2005 – 2018) and Europe (PECBMS; 2000 – 2016)

5. ATTĒLS. Pēdējo 5 gadu populācijas pārmaiņu tendences sugām ar atšķirīgu ziemošanas stratēģiju un to primāri apdzīvotajām ekosistēmām. Melnie punkti apzīmē individuālu sugu pārmaiņu tendenču vērtību. Vērtība virs sarkanās līnijas ir sugām, kuru populācijai ir palielināšanās tendence, zem sarkanās līnijas – sugām, kuru populācija samazinās.

FIGURE 5. Boxplot of short-term (last 5 years) population trends of bird species inhabiting different primary ecosystems and with different wintering strategies. The black dots represent trend slope values of individual species.

Ziemošana
 Āzija
 Eiropa
 Latvija
 Subsahāras Āfrika

ievērojamu pieaugumu (3. attēls). Lai arī tās ilgtermiņa tendence joprojām ir negatīva, šis samazinājums nu jau klasificējams kā mērens, nevis straujš, bet pēdējo 13 gadu tendence ir neskaidra. Nav skaidri iemesli šādam straujam skaita palielinājumam, kas vairākkārt pārsniedz pēdējos gados novēroto un ir lielākais šajā gadsimtā. Vai šis labvēlīgās pārmaiņas saglabāsies – redzēsim turpmākajās ligzdošanas sezonās.

Sugas, kuru skaits kopš lauku putnu uzskaites sākuma 1995. gadā samazinās: peļu klijāns, lauku cīrulis, dzeltenā cielava, upes ļauķis, brūnā čakste un mazais svilpis.

Lai to noskaidrotu, kā arī sekotu līdzīgu citu Latvijas putnu populāciju stāvoklim, ir svarīgi turpināt ligzdojošo putnu uzskaites programmu. Lai palielinātu datu ticamību, aktīvo uzskaites maršrutu skaitu ir nepieciešams palielināt. Tāpēc iesaistīties aicināts ikviens putnu pazinējs: vai nu izvēloties jaunu maršrutu sev izdevīgā reģionā, vai atjaunojot dalību programmā iepriekš izvēlētajā maršrutā. Lai pieteiktos, sazinieties ar programmas vadītāju Ievu Mārdegu (ieva@lob.lv) vai sūtiet pieteikumu uz LOB biroju!

Literatūra

- Auniņš A. 2018. Ligzdojošo putnu skaits turpina samazināties: visvairāk cieš Āfrikā ziemojošie un ar lauksaimniecības zemēm saistītie putni. *Putni dabā* 81, 10–15.
- Auniņš A. 2017. Nelabvēlīgas skaita pārmaiņu tendences daudzām parasto putnu sugām. *Putni dabā* 2017: 8–14.
- Auniņš A., 2016. Kā mainījās ligzdojošo putnu populācijas pēdējos 10 gados? *Putni dabā* 2016: 10–15.
- BirdLife International, 2017. Turdus iliacus (amended version of 2016 assessment) [WWW Document]. IUCN Red List Threat. Species 2017. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22708819A110990927.en>
- Hagemeyer W., Blair M. 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: their distribution and abundance, European Bird Census Council (EBCC). Poyser, London.
- Huntley B., Green R.E., Collingham Y.C., Willis S.G. 2007. A Climatic Atlas of European Breeding Birds, Europe. Lynx Edicions, Barcelona.
- PECBMS. 2018. Trends of common birds in Europe, 2018 update [WWW Document]. URL https://pecbms.info/trends_2018/
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants 1980–1984. Rīga: Zinātne.
- Staneva A., Burfield I. 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities, BirdLife International. <https://doi.org/ISBN 978-1-912086-00-9>
- Väisänen R.A., Lehikoinen A., Sirkiä P. 2018. Suomen pesivän maallinnuston kannanvaihtelut 1975–2017 [Monitoring population changes of land bird species breeding in Finland in 1975–2017]. *Linnut Vuosik.* 2017: 16–31.

Summary

Population changes in common birds 2005 – 2018: extinction of Redwing and recovery of Yellow Wagtail? /Ainārs Auniņš/

Annual population indices and trends have been calculated for 106 breeding bird species. Since 2005, 13 species have declined, 28 have increased and 28 have been stable (Table 1). The remaining 37 were uncertain. The most alarming trend has been observed for Redwing as its population has declined by 89% since 2005. The Latvian trend does not match the Paneuropean trend for this species (Figure 4). An analysis of spatial variation of Redwing trends on a European scale is needed to test if decline of the species in Latvia is caused by an abundance distribution shift due to climate change. Short-term (last 5 years) trends were uncertain for most (76) of the species, and show significant declines in 27 species, increases in 7 species and 4 were stable. The most affected are species wintering in sub-Saharan Africa and among these – the species living in farmland, wetlands and near human dwellings, while the forest species are doing better (Figure 5).

Dabas aizsardzības pārvalde